

Konsultacje dla banków

Marta Smółko

MODEL NADZORU BANKOWEGO W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW WYSOKO ROZWINIĘTYCH

Bank jako instytucja zaufania publicznego jest jednocześnie podmiotem gospodarczym, którego działalność nierozzerwalnie wiąże się z ryzykiem. Powoduje to naturalny konflikt między dążeniem do maksymalizacji zysku a koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa środkom finansowym powierzonym bankom. Dlatego konieczne jest poddanie działalności bankowej ingerencji państwa. Nad stabilnością systemu bankowego czuwa wiele instytucji: bank centralny, ministerstwo finansów, system gwarantowania depozytów i najważniejsza – wyspecjalizowany urząd nadzoru bankowego.

Nadzór bankowy definiowany jest poprzez wyszczególnienie jego celów i czynności. *Leksykon bankowy*¹⁾ przedstawia to pojęcie następująco: „Celem nadzoru bankowego jest zapewnienie bezpieczeństwa depozytom bankowym oraz zgodności działalności bankowej z prawem bankowym. Czynności nadzoru bankowego polegają też na opracowaniu norm ostrożnościowych ograniczających ryzyko bankowe oraz kontrolowaniu ich przestrzegania przez poszczególne banki. Nadzór bankowy współdziała w licencjonowaniu banków i kontroluje zmiany własności ich akcji, aby zapobiegać przenikaniu do banków niepożądanych kapitałów i osób”.

Zasady bazylejskie nie dają wyraźnej wskazówki co do usytuowania i kształtu nadzoru bankowego. Także regulacje Unii Europejskiej nie precyzują tej kwestii. W poszczególnych krajach wykształciły się różne modele organizacyjne nadzoru, które ze względu na strukturę można podzielić na dwie grupy²⁾:

❖ **nadzór jednoinstytucjonalny**. Jest on sprawowany przez jedną instytucję, która nadzoruje działalność wszystkich jednostek organizacyjnych wykonujących

Bezpieczny Bank

działalność bankową. Taki typ funkcjonuje np. w Szwajcarii, gdzie instytucją nadzorczą jest Federalna Komisja Bankowa (*Commission Federale de Banque*);

- ❖ **nadzór wielointytucjonalny.** Sprawuje go wspólnie kilka instytucji, które zostały przez przepisy prawa wyposażone w tylko dla nich zastrzeżone kompetencje. Jest on więc wykonywany z zachowaniem zasady rozdzielania kompetencji nadzorczych, co sprawia, że jego efektywne wypełnianie wymaga specjalizacji ze strony instytucji nadzorujących. Instytucje nadzoru nie tworzą hierarchicznej struktury organizacyjnej, a realizują wzajemnie dopełniające się zadania nadzorcze. Przykładem są Włochy, gdzie nadzór sprawuje Międzyministerialny Komitet ds. Kredytów i Oszczędności (*Comitato Interministeriale per il Credito e il Risparmio*) oraz bank centralny (*Banca d'Italia*).

Jeśli za kryterium podziału przyjmując umiejscowienie nadzoru w stosunku do banku centralnego, sprawować go może³⁾:

- ❖ wyspecjalizowana instytucja nie powiązana bezpośrednio z bankiem centralnym (np. Federalna Komisja Bankowa w Szwajcarii);
- ❖ instytucja powiązana z bankiem centralnym, np. przez osobę prezesa (np. Komisje Bankowe w Belgii i Francji, Komisja Nadzoru Bankowego w Polsce);
- ❖ bezpośrednio bank centralny (np. Bank Holandii);
- ❖ bank centralny i wyspecjalizowana instytucja (np. Włochy, gdzie nadzór sprawuje bank centralny i specjalny organ kolegialny ds. kredytów i oszczędności).

W niniejszym opracowaniu porównane zostaną rozwiązania nadzorcze stosowane w wybranych krajach wysoko rozwiniętych oraz model polski. Wybór krajów do analizy podyktowało właśnie kryterium instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru bankowego. Niemcy umieściły nadzór w urzędzie współpracującym w tym zakresie z bankiem centralnym, Szwecja stworzyła nadzór zintegrowany nad rynkiem finansowym w postaci *Finansinspektionen*. System bankowy w Stanach Zjednoczonych zasadniczo różni się od europejskich. Zamiast jednego banku centralnego istnieje System Rezerwy Federalnej, składający się z Rady Gubernatorów i 12 banków rezerwy federalnej. Ponadto istnieją aż cztery ciała nadzorujące banki komercyjne: Biuro Kontrolera Waluty (OCC), System Rezerwy Federalnej, Federalna Korporacja ds. Ubezpieczenia Depozytów (FDIC) oraz władze stanowe. W Polsce nadzór zaś sprawuje Komisja Nadzoru Bankowego powiązana personalnie z bankiem centralnym.

Celem porównania jest wskazanie podobieństw i różnic między modelem polskim a rozwiązaniami światowymi, a także przedstawienie możliwości dalszego rozwoju modelu polskiego i jego kształtu w przyszłości. Ponieważ rodzime prawodawstwo bankowe osiągnęło już wysoki stopień harmonizacji z zaleceniami Unii Europejskiej, w związku z czym jest generalnie zgodne ze standardami światowymi, dyskutowane zmiany dotyczą głównie instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru. Przedstawione zostaną argumenty przemawiające za pozostawieniem władz nadzorczych

w ich obecnym kształcie oraz wspierające tezę o konieczności integracji organów nadzorczych na szczeblu ogólnokrajowym.

Nadzór skonsolidowany a zintegrowany

Współzależność funkcjonowania systemów bankowych na świecie powoduje, że terytorialnie ograniczony nadzór krajowy nie jest w stanie samodzielnie sprawować efektywnego nadzoru. Dlatego bazylejskie „Zasady efektywnego nadzoru bankowego” i dyrektywy UE wymagają wprowadzenia nadzoru na zasadach skonsolidowanych.

Nadzór skonsolidowany jest spojrzeniem na funkcjonowanie grupy kapitałowej jako całości. Koncentruje się na jednostce macierzystej (spółce holdingowej) i dlatego często nazywany jest nadzorem „z góry na dół”, chociaż poszczególne jednostki mogą (i powinny) nadal być nadzorowane przez odpowiednich dla nich regulatorów⁴. Nadzór holdingów i konglomeratów finansowych, w skład których wchodzi instytucje kredytowe unormowała Dyrektywa Rady 92/30/EEC z kwietnia 1992 r. na temat nadzoru skonsolidowanego nad instytucjami kredytowymi⁵. Nadzór tych podmiotów dotyczy ich skonsolidowanej sytuacji finansowej (w ramach tworzonych przez nie struktur holdingowych), w tym w szczególności: wypłacalności i adekwatności kapitałowej, koncentracji dużych kredytów i innych wierzytelności, przestrzegania limitów koncentracji kapitałowej i odpowiednich mechanizmów wewnętrznej kontroli danych oraz informacji wymaganych do celów skonsolidowanego nadzoru. Nadzór skonsolidowany wykonują władze, które wydały zezwolenie na działanie przedsiębiorstwa macierzystego tworzącego holding.

Dodatkowo Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady o zaostrzonym nadzorze nad wzajemnie powiązаныmi instytucjami finansowymi 95/26/EEC z 29 czerwca 1995 r. wymaga od nadzorowanych podmiotów przejrzystości dla celów sprawowania nadzoru. W jej świetle zezwolenia na prowadzenie działalności może być wydane, jeśli powiązania pomiędzy podmiotami tworzącymi instytucję kredytową nie uniemożliwiają efektywnego wykonywania wobec nich funkcji nadzorczych. Ponadto dyrektywa zawiera regulacje dotyczące wymiany poufnych informacji między kompetentnymi władzami odpowiedzialnymi za nadzorowanie podmiotów rynku finansowego.

Warunkiem niezbędnym prowadzenia efektywnego nadzoru skonsolidowanego jest sporządzanie przez podmioty nadzorowane skonsolidowanych sprawozdań finansowych. Funkcjonowanie większych grup tworzy bowiem dwa główne problemy⁶. Po pierwsze, negatywnym efektem funkcjonowania tych grup jest wykorzystywanie tego samego kapitału do zabezpieczenia działalności różnych podmiotów (tzn. przenoszenie ryzyka). Po drugie funkcjonowanie poszczególnych jednostek tworzących grupę w różnych krajach lub różnych obszarach rynku finansowego rodzi pro-

Bezpieczny Bank

blemy w związku z nakładaniem się kompetencji różnych organów nadzorczych odpowiedzialnych za dany segment rynku finansowego.

Konsolidacja nadzoru może zmierzać do utworzenia **nadzoru zintegrowanego**, rozumianego jako powołanie jednej instytucji nadzorczej nad rynkami finansowymi i kapitałowymi (tzw. meganadzorcy)⁷⁾. Model nadzoru zintegrowanego obejmuje swoim zasięgiem wszystkie podmioty działające na rynku finansowym, w każdym aspekcie ich działalności, oraz podmioty z nimi powiązane, niekoniecznie świadczące usługi finansowe⁸⁾. Nadzór zintegrowany funkcjonuje w Wielkiej Brytanii, Australii, Danii, Japonii, Finlandii, Norwegii⁹⁾, Kanadzie, Korei Południowej, Singapurze, na Węgrzech, w Szwecji i na Łotwie. W tym roku nadzór zintegrowany wprowadziły Niemcy, Estonia, a Austria i Irlandia ogłosiły zamiar stworzenia jednej instytucji nadzorczej dla podmiotów rynku finansowego. Możliwość taką rozpatruje także Szwajcaria¹⁰⁾.

Niemcy

Od 1 maja 2002 r. Niemcy wprowadziły nadzór zintegrowany nad rynkiem finansowym. Nadzór bankowy (*Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen*), ubezpieczeniowy (*Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen*) i nad rynkiem papierów wartościowych (*Bundesaufsichtsamt für den Wertpapierhandel*) zostały połączone w jedno ciało nadzorcze – Federalny Urząd Nadzoru Usług Finansowych (*Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BAFin*).

Do tego czasu nadzór bankowy w Niemczech sprawował, powołany na mocy przepisów Ustawy prawo bankowe (*Kreditwesengesetz*) z 1961 r., Federalny Urząd Nadzoru Bankowego (*Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen*). Instytucja ta miała status samodzielnego urzędu federalnego. Jej prezesa mianował prezydent Niemiec, na wniosek ministra finansów, po zasięgnięciu opinii prezesa banku centralnego. Sprawozdanie z działalności oraz raporty dotyczące kondycji systemu bankowego Federalny Urząd Nadzoru przedkładał bezpośrednio ministrowi finansów.

Choć niemieckie prawo bankowe wyznaczało Federalnemu Urzędowi Nadzoru Bankowego główną rolę w nadzorowaniu banków, część czynności jednak związanych z nadzorem zobowiązany był przejąć bank centralny (*Deutsche Bundesbank*). Pomiędzy zadaniami banku centralnego i Federalnego Urzędu w zakresie nadzoru istnieje wyraźny podział. Funkcje suwerenne, jak np. wydawanie aktów administracyjnych, leżały w gestii Federalnego Urzędu Nadzoru. Przed ogłoszeniem przepisów generalnych jednak Federalny Urząd Nadzoru Bankowego musiał je skonsultować z bankiem centralnym. W zależności od stopnia, w jakim dana regulacja dotyczyła banku centralnego, był on uprawniony do współuczestnictwa w jej ostatecznym kształcie. W przypadku uregulowań dotyczących kapitału własnego banku i stosunku wielkości aktywów ryzykownych do wielkości kapitału oraz płynności banku, wymagano porozumienia Urzędu i banku centralnego, w innych wypadkach Federalny Urząd

Konsultacje dla banków

Nadzoru powinien jedynie skonsultować się z *Bundesbankiem*. Z kolei bank centralny był w pełni zaangażowany w regularną kontrolę instytucji kredytowych i ich sprawozdawczości.

Struktura nowego organu nadzoru opiera się na trzech wydziałach podstawowych: nadzoru bankowego, ubezpieczeniowego oraz rynku papierów wartościowych i zarządzania aktywami¹¹⁾, a także trzech tzw. wydziałach międzysektorowych (*Querschnittsabteilungen*).

Pierwszy wydział międzysektorowy – ds. Rynku Finansowego i Spraw Międzynarodowych (*Finanzmarkt/Internationales*) – zajmuje się międzysektorowymi aspektami dotyczącymi rynku finansowego, instrumentów finansowych i konglomeratów finansowych. Analizowane są trendy na rynku kapitałowym, rozwój nowych produktów finansowych, towarzyszące im rodzaje ryzyka oraz zarządzanie nimi, by mieć pewność, że żadne innowacje na rynku finansowym nie pozostają poza zasięgiem nadzoru zintegrowanego. Wydział ten zajmuje się także międzysektorowymi zagadnieniami z dziedziny rachunkowości oraz członkostwem BAFin w międzynarodowych ciałach skupiających nadzorców rynku finansowego.

Zakres obowiązków drugiego wydziału międzysektorowego to kwestie zabezpieczenia wkładów, ochrony interesów konsumentów i inwestorów oraz zabezpieczeń emerytalnych. Trzeci wydział zajmuje się procederem prania brudnych pieniędzy oraz wykrywaniem transakcji finansowych niezgodnych z prawem.

BAFin posiada radę nadzorującą wykonywanie statutowych czynności tego organu oraz uchwalającą jego budżet. W skład rady wchodzi przedstawiciele ministerstwa finansów, Bundestagu oraz nadzorowanych instytucji, które w całości pokrywają koszty funkcjonowania władz nadzorczych. Przewodniczącym rady jest minister finansów¹²⁾. Funkcjonuje przy nim także organ doradczy (*Fachbeirat*) składający się z przedstawicieli instytucji finansowych, systemów zabezpieczenia wkładów oraz środowisk naukowych.

Do 1 maja 2002 r. Federalny Urząd Nadzoru Bankowego współpracował z *Bundesbankiem* w sprawowaniu bieżącego nadzoru nad bankami. Współpraca ta będzie kontynuowana także po utworzeniu nadzorca zintegrowanego. BAFin będzie zatem, dla potrzeb inspekcji, obok audytorów zewnętrznych, wykorzystywał lokalne struktury banku centralnego (*Hauptverwaltungen*), bazy danych i informacje dotyczące poszczególnych banków, co zapewni skuteczny i efektywny – z punktu widzenia kosztów – nadzór nad bankami¹³⁾.

Współpracę między bankiem centralnym a nadzorem rynku finansowego zapewnia dodatkowo uczestnictwo obu tych instytucji w Forum Regulatorów Rynku Finansowego (*Forum für Finanzmarktaufsicht*).

Dla celów ubezpieczenia depozytów banki poddawane są kontrolom niezależnie od inspekcji prowadzonych przez bank centralny i organ nadzoru. Przeprowadza je Zrzeszenie Kontrolne Banków Niemieckich (*Prüfungsverband Deutscher Banken*), do którego należą instytucje posiadające dobrowolne ubezpieczenie wkładów. Celem kontroli jest zbadanie sytuacji finansowej banku, by w miarę potrzeby (np. przy

Bezpieczny Bank

niewystarczającej płynności) podjąć środki zaradcze i by nie pojawiała się konieczność uruchomienia środków z funduszy gwarancyjnych. Dodatkowo informacje o wynikach kontroli przekazywane są władzom nadzorczym.

Stany Zjednoczone

Amerykański system bankowy jest specyficzny w porównaniu z systemami europejskimi. Wynika to z uwarunkowań historycznych, w tym znacznego ograniczania swobody działania banków przez władze. Uchwalony w 1933 r. *Glass-Steagall Act* zabraniał prowadzenia równoległe przez ten sam bank działalności depozytowo-kredytowej i inwestycyjnej. Dwie ustawy federalne – *McFadden Act* z 1927 r. oraz *Bank Holding Act* z 1956 r., razem z innymi ustawami obowiązującymi w poszczególnych stanach USA, ograniczały możliwość geograficznego rozszerzenia działalności przez banki. Choć obecnie zniesiono większość przepisów ograniczających działalność banków, skomplikowane tło historyczne oraz niechęć Amerykanów do koncentracji władzy, zwłaszcza na polu finansowym, to dwie podstawowe przyczyny złożoności amerykańskiego systemu nadzoru.

W USA działają trzy typy banków¹⁴:

- ❖ banki komercyjne (*commercial banks*),
- ❖ kasy oszczędnościowo-pożyczkowe (*savings and loans associations*) i kasy wspólnego oszczędzania (*mutual savings banks*)¹⁵ oraz
- ❖ unie kredytowe (*credit unions*)¹⁶.

Każdy z tych typów wymaga licencji na prowadzenie działalności. Ale występują także tzw. *non-bank banks*, które nie wymagają licencji. Prowadzą one działalność depozytową lub kredytową, ale nie obie jednocześnie¹⁷.

Nadzór nad bankami komercyjnymi sprawują cztery ciała:

System Rezerwy Federalnej (*Federal Reserve System – FED*) sprawuje nadzór nad bankami stanowymi, będącymi członkami Systemu Rezerwy Federalnej oraz ich zagranicznymi filiami i oddziałami. Nie udziela jednak licencji na prowadzenie działalności bankowej. Ponadto FED rozpatruje aplikacje członkowskie od banków stanowych, a także, w porozumieniu z władzami stanowymi, propozycje fuzji dotyczących banków stanowych – członków FED. System Rezerwy Federalnej ma wyłączne prawo do nadzorowania holdingów bankowych i finansowych oraz ich oddziałów zagranicznych, w tym rozpatruje wnioski o ich utworzenie i propozycje ekspansji. Nadzorowi FED podlegają także czynności zagraniczne banków członkowskich, działalność banków zagranicznych w Stanach Zjednoczonych oraz instytucje, przez które banki amerykańskie prowadzą operacje za granicą (wg *Edge Act and Agreement*)¹⁸.

Federalna Korporacja Ubezpieczeń Wkładów (*Federal Deposit Insurance Corporation – FDIC*) nadzoruje banki stanowe nie będące członkami Systemu Re-

Konsultacje dla banków

zerwy Federalnej i ubezpieczone w tej instytucji. Choć FDIC nadzoruje największą liczbę banków, jej główna funkcja to ubezpieczanie depozytów.

Biuro Kontrolera Waluty (*Office of the Comptroller of the Currency – OCC*) nadzoruje i licencjonuje działalność banków federalnych (krajowych oraz federalne oddziały i agencje banków zagranicznych). Wszystkie banki z licencją federalną mają obowiązek członkostwa w Systemie Rezerwy Federalnej i FDIC.

Władze stanowe nadzorują wszystkie banki stanowe (czasem wspólnie z FED lub FDIC). Są głównym nadzorcą dla banków nie ubezpieczonych w FDIC. Każdy stan posiada własną agencję, która licencjonuje i nadzoruje banki stanowe. W wielu stanach agencje te nadzorują także inne instytucje finansowe.

Wszystkie organy nadzorują operacje wewnętrzne podległych im banków w dwójaki sposób: przeprowadzając inspekcje na miejscu w banku (*on-site*) oraz zobowiązując banki do dostarczania raportów finansowych (*off-site*). Liczba, rodzaj i stopień szczegółowości raportów zależy od rozmiarów banku, skali prowadzonej działalności oraz złożoności podmiotu. Inspekcje na miejscu przeprowadza główny organ nadzorczy dla danego typu banków, FDIC, jeśli banki są ubezpieczone, lub różne organy nadzorcze współpracujące ze sobą. Niezależnie od tego, banki mają obowiązek dostarczania odpowiednim organom raportów rocznych (sprawozdanie finansowe, sprawozdanie z działalności zarządu i opinia biegłego rewidenta¹⁹) i innych sprawozdań (np. dotyczących kredytów dla osób związanych z bankiem, z każdej transakcji walutowej przekraczającej 10 000 USD). W 1991 r. ustalono dodatkowo, że każdy bank ubezpieczony w FDIC, ma obowiązek powołać własny komitet kontrolny złożony z osób spoza banku, niezależnych od władz nadzorczych. Jego obowiązkiem jest rewidzja sprawozdań finansowych we współpracy z zarządem i audytorami zewnętrznymi.

By zminimalizować złożoność tego systemu i nakładanie się obowiązków i kompetencji nadzorców, ich statuty oraz wzajemne porozumienia rozdzielają zadania nadzorcze. Dodatkowo, na szczeblu federalnym, spójność działań nadzorczych wspomaga i koordynuje Federalna Rada ds. Nadzorowania Instytucji Finansowych (*Federal Financial Institutions Examination Council*). Rada koordynowała także prace nad utworzeniem jednolitego systemu regulacji ostrożnościowych oraz wspólnego dla wszystkich regulatorów systemu ratingowego dla banków komercyjnych CAMELS. Komponenty CAMELS to²⁰:

- ❖ *Capital adequacy* – adekwatność kapitałowa,
- ❖ *Assets quality* – jakość aktywów,
- ❖ *Management* – kadra zarządzająca bankiem,
- ❖ *Earnings* – zyskowność,
- ❖ *Liquidity* – płynność,
- ❖ *Sensitivity to market risk* – wrażliwość na ryzyko rynkowe.

System ten służy ocenie banku podczas inspekcji na miejscu. Od 1979 r. CAMEL²¹ wykorzystują wszystkie instytucje nadzorcze w USA. Inspektorzy nadzoru wysta-

Bezpieczny Bank

wiają ratingi cząstkowe dla poszczególnych analizowanych sfer, a następnie rating całościowy. W każdej kategorii przyznawane są noty od 1 (najlepsza) do 5 (najgorsza). Nie określono ścisłych zależności między ratingami cząstkowymi a ratingiem całościowym, nie jest on np. średnią arytmetyczną ratingów cząstkowych. Każdy bank traktowany jest indywidualnie. Ratingi nadzoru nie są jednak upubliczniane (zna je nadzór i bank). Każda z instytucji nadzorczych posiada dodatkowo własny system ratingowy oparty na sprawozdaniach finansowych banków.

W przypadku holdingów bankowych stosuje się inny system ratingowy niż CAMELS. System ten skupia się na pięciu głównych aspektach działalności i sytuacji holdingu:

- ❖ *Bank subsidiaries* – bankowe spółki zależne,
- ❖ *Other (nonbank) subsidiaries* – inne, niebankowe spółki zależne,
- ❖ *Parten company* – spółka matka,
- ❖ *Earnings consolidated* – skonsolidowane zyski,
- ❖ *Capital adequacy consolidated* – adekwatność kapitałowa na zasadach skonsolidowanych – **BOPEC**.

Holdingowi przyznawany jest rating złożony z dwóch komponentów; oceny sytuacji finansowej (BOPEC) i zarządzania (satysfakcjonujące, do zaakceptowania lub niezadowolające).

Kasy oszczędnościowo-pożyczkowe i kasy wspólnego oszczędzania mogą być licencjonowane zarówno na szczeblu stanowym, jak i federalnym. Dla kas na szczeblu federalnym regulatorem jest Biuro Nadzoru nad Instytucjami Oszczędnościowymi (*Office of Thrift Supervision*) i FDIC, zarządzająca funduszem gwarancyjnym tej grupy banków. Kasy na szczeblu stanowym nadzorowane są przez władze stanowe i jeśli objęte są gwarancjami FDIC, to także przez tę instytucję²²⁾.

Unie kredytowe mogą być licencjonowane na szczeblu stanowym bądź federalnym. Około 60% unii licencjonowanych jest na szczeblu federalnym. Podlegają one wówczas nadzorowi Narodowej Administracji Unii Kredytowych (*National Credit Union Administration*), która zarządza także funduszem gwarancyjnym gwarantującym depozyty do 100 000 USD. Unie licencjonowane przez władze stanowe podlegają potem ich nadzorowi. W niektórych stanach władze (lub specjalnie powołane instytucje) gwarantują także depozyty.

Szwecja

Tradycje nadzoru ubezpieczeniowego w Szwecji sięgają roku 1903, a nadzoru bankowego nawet wcześniej. Z połączenia ciała nadzorującego dotąd działalność bankową i obrót papierami wartościowymi oraz nadzorcy szwedzkiego rynku ubezpieczeniowego w 1991 r. utworzono w Szwecji nadzór zintegrowany nad rynkiem finan-

Konsultacje dla banków

sowym w postaci Inspekcji Finansowej (*Finansinspektionen* – FI), która nadzoruje i monitoruje wszystkie podmioty działające na rynku finansowym.

Nadzorowi FI podlegają:

- ❖ banki (komercyjne, spółdzielcze i kasy oszczędnościowe) oraz inne instytucje kredytowe,
- ❖ firmy pośredniczące w obrocie papierami wartościowymi,
- ❖ firmy zarządzające aktywami,
- ❖ giełdy, izby rozliczeniowe i licencjonowane rynki finansowe,
- ❖ firmy ubezpieczeniowe, towarzystwa pomocy wzajemnej (*friendly societies*) i brokerzy ubezpieczeniowi.

FI sprawuje nadzór także nad grupami finansowymi, jeśli krajem rodzimym podmiotu dominującego lub podmiotu posiadającego udział kwalifikowany²³⁾ jest Szwecja. Warunki te są zgodne z dyrektywami Unii Europejskiej w sprawie nadzoru skonsolidowanego. W przypadku nadzoru nad szwedzkimi oddziałami banków krajów unijnych, FI sprawuje nadzór we współpracy z władzami nadzorczymi kraju macierzystego danego banku.

Początkowo działalność FI oparta była na trzech głównych wydziałach: rynku kredytowego, ubezpieczeniowego oraz papierów wartościowych. Każdy wydział miał trzy sekcje: ds. licencjonowania i regulacji, analiz finansowych i nadzoru²⁴⁾. Wspomniane wydziały miały ze sobą współpracować przy nadzorowaniu grup i konglomeratów finansowych.

W drodze dalszych reform w ramach wydziału ds. papierów wartościowych wyłoniono dodatkowy departament ds. monitorowania *insider trading* (działania na podstawie informacji poufnych)²⁵⁾. FI posiada także trzy wydziały specjalne – sekretariat ds. unijnych (*European Union Secretariat*), wydział ds. praw konsumentów i standardów rachunkowych.

Taka organizacja nadzoru nie dała jednak oczekiwanych rezultatów. Próbowano ją zmodyfikować w 1994 r., a od 1 września 2000 r. wprowadzono nowe rozwiązanie. Organizacja pozostała oparta na trzech sektorach rynku finansowego, ale działania skupiają się wokół trzech głównych procesów: nadzoru, licencjonowania i regulacji oraz analizy stabilności finansowej. Nadzór wyszedł z założenia, że dla każdego złożonego podmiotu finansowego ważne jest posiadanie jednego głównego nadzorca, który będzie czuwał nad grupą jako całością. Wyznaczanie takiego koordynatora należy do obowiązków wydziału, który nadzoruje główny podmiot danej grupy. FI wyróżniło 13 grup, które mają największe znaczenie dla stabilności szwedzkiego systemu finansowego²⁶⁾: 4 grupy bankowe, 6 z sektora ubezpieczeniowego i 3 z rynku papierów wartościowych. Każda z nich ma swojego koordynatora, który czuwa nad roczną oceną grupy jako całości, przygotowaniem oceny ryzyka grupy na zasadach skonsolidowanych oraz odpowiada za kontakty z zagranicznymi władzami nadzorczymi, jeśli grupa ma oddziały poza terytorium Szwecji.

Polska

Pierwsze ciało nadzorcze – Departament Nadzoru Bankowego Narodowego Banku Polskiego, powołano 6 maja 1989 r. zarządzeniem Prezesa NBP nr 10/89. Wcześniej, w warunkach gospodarki centralnie planowanej, nadzór nad bankami w Polsce nie funkcjonował. Na podstawie Ustawy prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 r. bank centralny przekazał nadzór bankowy nowo powstałemu organowi – Komisji Nadzoru Bankowego. Organem wykonawczym Komisji pozostał Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego.

Jak wspomniano, prawodawstwo polskie osiągnęło wysoki stopień harmonizacji z regulacjami unijnymi. Nieliczne kwestie dotąd nierozwiązane uregulowano w nowelizacji prawa bankowego z 2001 r. lub zostaną rozstrzygnięte w najbliższej przyszłości. Stąd to nie regulacje są przedmiotem największego zainteresowania, jeśli chodzi o przyszłość polskiego modelu nadzoru bankowego. Nadzór bankowy w Polsce, podobnie jak nadzory innych krajów, powinien poszukiwać efektywnej struktury instytucjonalnej.

Ch. Goodhart²⁷⁾ w przypadku krajów rozwijających się w pełni popiera utrzymanie nadzoru „pod skrzydłami” banku centralnego z uwagi na konieczność zapewnienia odpowiednio wykwalifikowanej kadry, niezależności od nacisków z zewnątrz i wystarczających funduszy. Struktura ich rynku finansowego nie jest tak złożona, by odrębni nadzorcy dla banków, ubezpieczeń i rynku kapitałowego nie mogli współistnieć. Ponadto w krajach rozwijających się, w pierwszej fazie transformacji, istnieje większy nacisk na stabilność systemu finansowego niż na bezpieczeństwo klientów, stąd związki między nadzorem a polityką monetarną banku centralnego są istotniejsze.

A. Dobaczewska w swojej książce *Instytucja nadzoru bankowego w świetle prawa polskiego i prawa Wspólnoty Europejskiej*²⁸⁾ twierdzi, że z uwagi na fakt, iż bank centralny ma lepsze możliwości oceny funkcjonowania rynków i sytuacji makroekonomicznej, usprawnia to nadzór i pozwala obniżyć jego koszty. Bank centralny, dzięki prowadzonym badaniom makroekonomicznym, może pomóc nadzorcom w lepszym zrozumieniu otoczenia, w jakim funkcjonuje bank, natomiast informacje dostarczane przez władze nadzorcze bankowi centralnemu wzbogacają wiedzę w zakresie wytyczania i realizacji polityki pieniężnej.

Banki centralne często prowadzą centrale ryzyka i oceny przedsiębiorstw (jak w Niemczech). Informacje te mogą być instrumentem wczesnego ostrzegania o sytuacji w sektorze bankowym i ułatwić pracę instytucji nadzorczej. Z racji sprawowanej funkcji bank centralny ma szeroką i wszechstronną wiedzę na temat funkcjonowania rynków, instrumentów finansowych i prognoz makroekonomicznych. Gromadzi on i analizuje dane na temat ryzyka związanego z działalnością banków (płynność, współczynnik wypłacalności, limity koncentracji, operacje zagraniczne). Pomocne w wykonywaniu efektywnego nadzoru jest także zrozumienie specyfiki działalności poszczególnych banków oraz bieżący kontakt z nimi.

Konsultacje dla banków

Z drugiej strony główne motywy wydzielenia nadzoru z banku centralnego i przeniesienia go do oddzielnego organu to zmieniająca się, bardziej rozwinięta struktura systemu finansowego, ciągle obawy o konflikt interesów, zacierające się granice między różnymi rodzajami działalności, np. w bankach komercyjnych, co grozi nakładaniem się czy dublowaniem obowiązków nadzorczych. Zaniepokojenie budzi jednak okoliczność, czy w przypadku wyodrębnienia nadzoru z banku centralnego nie spadnie jakość informacji sprawozdawczej przesyłanej dla celów nadzorczych, ale już nie do banku centralnego, a do innego organu, oraz czy może to obniżyć dyscyplinę banków.

Niezależność organu nadzoru od banku centralnego nie oznacza braku współpracy. Przeciwnie, bank centralny dba przecież o stabilność finansową w skali makroekonomicznej, podczas gdy np. *Finansinspektionen* w Szwecji pełni tę funkcję w skali mikro. Ponadto organ nadzoru nie ma przecież możliwości udzielenia wsparcia finansowego instytucjom. To bank centralny jest kredytodawcą ostatniej instancji i jemu przedstawia się propozycje odnośnie do dodatkowych funduszy dla banku lub całego systemu (w niektórych krajach wymagana jest jeszcze zgoda ministerstwa finansów na taki „zastrzyk płynności”).

A. Dobaczewska postuluje także umieszczenie w składzie Komisji przedstawiciela sądownictwa oraz równouprawnienie w prawach członka przedstawiciela Związku Banków Polskich²⁹). Pozwoliłoby to lepiej ocenić czy proponowane środki nadzoru nie będą kwestionowane przez banki co do ich zgodności z prawem i czy nie znajdzie to uzasadnienia w oczach sądu.

Polska ma już za sobą pierwszy okres transformacji. Czy powinno to skłaniać do rozważenia integracji nadzoru? A jeśli nadzór miałby być zintegrowany, sprawowany przez jedną instytucję, to czy mógłby być nią bank centralny? Goodhart twierdzi, że wymagałoby to od banku centralnego nadzorowania czynności, które nigdy nie leżały w sferze jego zadań, objęcia pieczy nad funduszem ubezpieczenia wkładów itd. Poza tym problemem jest pogodzenie np. funkcji nadzorczych nad ubezpieczycielami z funkcją kredytodawcy ostatniej szansy, ale tylko wobec banków. Dodatkowo istnieje zagrożenie, że niezależny operacyjnie bank centralny wzbogacony o funkcje nadzorcze byłby zbyt silną instytucją.

Istnieje także niebezpieczeństwo, że bank centralny może kłaść większy nacisk na działalność w zakresie polityki pieniężnej kosztem wykonywania nadzoru bankowego lub cele tej polityki i cele nadzoru mogą być ze sobą sprzeczne. Ponadto rozwój instytucjonalny systemu bankowego sprawia, że bankowi centralnemu trudno jest wykonywać nadzór nad wszystkimi podmiotami działającymi w sferze usług bankowych. Dlatego większość krajów rozwiniętych, jeśli opowiada się za utworzeniem nadzoru zintegrowanego, to poza bankiem centralnym. Choć np. w ponad 80% krajów Azji, Afryki i Bliskiego Wschodu (tzw. *emerging markets*) nadzór bankowy jest funkcją banku centralnego³⁰).

W Polsce każdy z segmentów rynku nadzorowany jest przez odrębny organ nadzorczy, dotychczas nie podjęto formalnie tematu wprowadzenia nadzoru zintegro-

Bezpieczny Bank

wanego dla banków, ubezpieczycieli i rynku papierów wartościowych. Rozwiązaniem usprawniającym nadzór w obecnej postaci mogłoby być np. utworzenie wspólnej komisji czy rady rynku finansowego, gdzie nadzorcy poszczególnych segmentów rynku mogliby wymieniać doświadczenia i uwagi odnośnie do bezpieczeństwa systemu finansowego³¹). Namiastką takiego rozwiązania jest uczestnictwo w KNB przedstawiciela Ministerstwa Finansów oraz Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, nie jest to jednak pełna reprezentacja ciał nadzorujących rynek finansowy. Radę skupiającą regulatorów rynku finansowego utworzyła np. Australia. Nadzór bankowy w Australii sprawuje Australijski Urząd Nadzoru (*Australian Prudential Regulation Authority – APRA*). Dziewięcioosobowa rada tej instytucji skupia przedstawicieli banku centralnego (*Reserve Bank of Australia*), Australijskiej Komisji Papierów Wartościowych i Inwestycji (*Australian Securities and Investments Commission*) oraz ministra skarbu. Przedstawiciele APRA wraz z przedstawicielami banku centralnego i Komisji Papierów Wartościowych zasiadają natomiast w radzie skupiającej regulatorów rynku finansowego (*Council of Financial Regulators*). Zapewnia to silne formalne powiązania między instytucjami, których zadania w niektórych przypadkach dublują się, usprawnia wymianę informacji oraz współpracę w zakresie ustalania polityki i rozwiązywania problemów.

Który model jest odpowiedni dla Polski? Nadzór skonsolidowany, rozumiany jako stworzenie i usprawnienie mechanizmów współpracy i wymiany informacji między samodzielnymi organami nadzoru nad poszczególnymi segmentami rynku finansowego na poziomie krajowym i między organami nadzoru poszczególnych krajów, czy nadzór zintegrowany?

Efektywny nadzór skonsolidowany zapewnia precyzyjne zasady przepływu informacji między nadzorcami, co daje wgląd w sytuację całego sektora, a przy tym organy nadzorcze nie tracą specjalizacji. Specjalizacja nadzorców jest ważna o tyle, że każdy segment rynku finansowego ma swoją specyfikę, inny rodzaj klientów i odrębne zasady działania. Zaangażowanie nadzorców w jeden, konkretny segment pozwala mu na lepsze dostosowanie się do specyfiki i potrzeb sektora. Największą wadą tego typu modelu są problemy kompetencyjne w przypadku nadzorowania holdingów, których jednostki funkcjonują w różnych obszarach rynku finansowego.

Utworzenie jednego nadzorców dla rynku finansowego rozwiązuje ten problem, kompetencje organów nadzoru nie dublują się, a przy tym wzrasta znacznie efektywność działania. Można mówić o wystąpieniu „korzyści skali”. W przypadku modelu zintegrowanego, nadzorcy poszczególnych segmentów tracą jednak swoje kompetencje, następuje także wzrost kosztów nadzoru dla podmiotów nadzorowanych (przynajmniej w fazie początkowej) z uwagi na wyższe wymogi informacyjne dla potrzeb nowego organu. Należy liczyć się także z problemami pojawiającymi się w przypadku wielu podmiotów powstających w wyniku fuzji: trudności w zarządzaniu dużo większym organem, utrudnienia w procesie decyzyjnym, problemy z priorytetowymi celami. Niemcy przed utworzeniem nadzoru zintegrowanego zwracały uwagę na to, że nadmierna centralizacja może pogorszyć jakość nadzoru.

Konsultacje dla banków

Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego jest zdania, że tak długo jak na szczeblu międzynarodowym oddzielnie funkcjonują nadzorcy dla banków (Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego), rynku kapitałowego (Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych – *International Organization of Securities Commissions*) i ubezpieczycieli (Międzynarodowe Stowarzyszenie Nadzorców nad Instytucjami Ubezpieczeniowymi – *International Association of Insurance Supervisors*), przedwczesne jest integrowanie nadzorców na poziomie krajowym³²⁾.

Choć głosy o potrzebie utworzenia jednego regulatora na szczeblu międzynarodowym ucichły, w 1995 r. powstało *Joint Forum on Financial Conglomerates*, w skład którego wchodzi przedstawiciele trzech wymienionych wyżej organów nadzorczych. Celem ich współpracy ma być wypracowanie wspólnych ram działania konglomeratów finansowych oraz ograniczenie czynników zakłócających swobodną konkurencję. Na razie jednak nie udało się ustalić wspólnych zasad. Przewodniczącym forum jest obecnie Jarl Symreng, szef Departamentu Rynku Ubezpieczeniowego szwedzkiego nadzoru zintegrowanego – *Finansinspektionen*.

Pomimo powstania Unii Walutowej i Gospodarczej, kraje UE również nie stworzyły wspólnej instytucji nadzorczej. Nadzór w nich charakteryzują trzy zasady³³⁾:

- ❖ zharmonizowane reguły nadzorcze,
- ❖ nadzór nad instytucjami finansowymi generalnie sprawuje kraj pochodzenia,
- ❖ bilateralna i multilateralna kooperacja nadzorców.

Do rozwiązania problemów związanych z nadzorem w UE powołano specjalną instytucję: Komitet Nadzoru Bankowego Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Komitet składa się z przedstawicieli banków centralnych i nadzorów 15 krajów członkowskich. Poza wymianą informacji i doświadczeń celem tej instytucji jest także utworzenie rejestru kredytów w Europie.

Były to rozważania teoretyczne na temat organizacji nadzoru bankowego. Pytanie brzmi: czy Polska jest gotowa na ewentualną integrację nadzoru i czy istnieje lub pojawi się w najbliższej przyszłości taka potrzeba? Unia Europejska nie reguluje w swoich dyrektywach żadnej formy organizacyjnej nadzoru, pozostawiając ten problem do rozstrzygnięcia ustawodawcy krajowemu. Polska, w perspektywie członkostwa w UE, nie musi więc przyjąć żadnych narzuconych wzorców. Może, ale nie musi, zmienić istniejący model, choć w podziale kompetencji i form działania jest on w pełni zgodny ze standardami unijnymi.

Od 1 kwietnia 2002 r. zaczęła funkcjonować Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, która zastąpiła Urząd Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi i Państwowy Urząd Nadzoru nad Ubezpieczeniami. W jej skład weszli przedstawiciele resortu pracy i finansów, Komisji Papierów Wartościowych i Giełd oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta. Mówi się, że połączenie kompetencji UNFE i PUNU w jednej instytucji może być pierwszym krokiem do integracji nadzoru nad całym rynkiem finansowym.

Bezpieczny Bank

Biorąc pod uwagę kierunki rozwoju sektora finansowego, należy przypuszczać, że konsolidacja organizacyjna instytucji świadczących usługi finansowe jest nieunikniona. Taka sytuacja będzie wymagała sprawowania nadzoru zintegrowanego w sensie organizacyjnym. Nie wydaje się jednak by w Polsce miało to szybko nastąpić. Każda reorganizacja, zwłaszcza restrykcyjna, niesie ze sobą ogromne koszty. Poza tym łączenie instytucji nadzorczych w jedno ciało ma sens, gdy reprezentują one podobny poziom zaawansowania. W przeciwnym wypadku jeden organ nadzorczy rynku finansowego zamiast skupić się na wykonywaniu powierzonych mu zadań, dążyłby do wyrównania różnic w jakości nadzoru.

Rozważając argumenty za i przeciw reformowaniu nadzorców rynku finansowego, należy stwierdzić, że obecnie nie ma w Polsce wyraźnej potrzeby ani warunków do utworzenia jednej instytucji odpowiedzialnej za nadzorowanie całego rynku, chociaż, jeżeli utrzyma się tendencja do konsolidacji podmiotów rynku finansowego, wymiana informacji i współpraca między ciałami nadzorczymi w ramach nadzoru skonsolidowanego nie wystarczy. Niewątpliwie w przyszłości efektywnym modelem nadzoru dla Polski będzie nadzór zintegrowany.

Nie należy jednak przeceniać roli instytucjonalnego umiejscowienia nadzoru dla prawidłowego i efektywnego jego funkcjonowania. Istotna jest także jego pozycja prawna, instrumenty oddziaływania na rynek, niezależność od wpływów politycznych, jakość kadry itd. A w tych kwestiach misja Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego w Polsce w 2000 r., choć generalnie pozytywnie oceniła nadzór bankowy, wskazała na kilka aspektów, które powinny skupić zainteresowanie władz³⁴. MFW sugeruje zwiększenia częstotliwości inspekcji na miejscu w banku (i wskazuje na związane z tym trudności kadrowe i finansowe GINB) oraz kontrolę jakości informacji sprawozdawczej dla celów nadzorczych, zwłaszcza w obliczu wprowadzenia nadzoru na zasadach skonsolidowanych. Obecnie bank poddawany jest inspekcji średnio raz na 3 lata, MFW sugeruje dokonywanie oceny działalności banku co 18–24 miesiące. Eksperci MFW zalecają także precyzyjne prawne uregulowanie kwestii nadzoru właścicielskiego³⁵ oraz odpowiedzialności władz i właścicieli banku za jego politykę.

Pozostaje jeszcze zastanowić się nad rolą polskiego nadzoru w dalszej perspektywie. Można wyróżnić dwa scenariusze przyszłego kształtu sektora bankowego, od którego będzie zależeć rola polskich władz nadzorczych³⁶. Według scenariusza pierwszego w przyszłości na światowym rynku będzie działało kilku globalnych gigantów utworzonych w rezultacie niczym nie zahamowanej fali fuzji i przejęć, którzy dodatkowo będą współtworzyć holdingi finansowe. Banki lokalne będą miały marginalne znaczenie. Powstanie światowy giganadzorca dla banków działających globalnie, nadzór bankowy z kraju macierzystego bowiem nie będzie w stanie efektywnie sprawować swych funkcji. Drugi scenariusz przewiduje co prawda działalność globalnych banków, ale przy umocnieniu pozycji banków lokalnych.

W obliczu dominacji kapitału zagranicznego w polskim sektorze bankowym, która z pewnością utrzyma się w przyszłości, rola polskiego nadzoru w kształtowaniu

Konsultacje dla banków

bezpieczeństwa systemu bankowego będzie zależeć od tego, czy będzie to kapitał zagraniczny lokalny czy globalny. Jeśli lokalny – zmiany w porównaniu ze stanem obecnym byłyby niewielkie. Natomiast w przypadku realizacji pierwszego scenariusza, choć bezpieczeństwo sektora zależałoby od kondycji banków-gigantów, rola polskiego nadzoru wobec banków globalnych miałaby charakter marginalny i polegałaby na współpracy z międzynarodowym organem nadzorczym, prawdopodobnie bez możliwości interwencji.

Przypisy

- ¹⁾ Z. Krzyżkiewicz, W. Jaworski, M. Puławski, *Leksykon bankowo-giełdowy*, Poltext, Warszawa 1998, s. 349.
- ²⁾ L. Góral, *Nadzór bankowy*, PWE, Warszawa 1998, s. 34.
- ³⁾ W. Kwaśniak, *Jeszcze nie teraz*, Gazeta Bankowa nr 7/2001, s. 14.
- ⁴⁾ P. Zapadka, *Nadzór skonsolidowany – analiza prawa polskiego na tle regulacji Unii Europejskiej*, Prawo Bankowe nr 6/1999, s. 106.
- ⁵⁾ Większość przepisów unijnych dotyczących działalności bankowej, w tym regulacje Dyrektywy 92/30/EEC, zebrano w Dyrektywie 2000/12/EC z 20 marca 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe (tzw. megadyrektywa).
- ⁶⁾ M. Zaleska, *Nadzór bankowy i gwarantowanie depozytów*, w: *Bankowość. Podręcznik akademicki*, pr. zb. pod red. W. L. Jaworskiego i Z. Zawadzkiej, Poltext, Warszawa 2001, s. 215.
- ⁷⁾ P. Pelc, *Przeciw integracji za konsolidacją*, Gazeta Bankowa nr 14/2001, s. 32.
- ⁸⁾ M. Zaleska, *Jak zmienić nadzór*, Gazeta Bankowa nr 3/2001, s. 24.
- ⁹⁾ Norwegia jest prekursorem nadzoru zintegrowanego. Już w 1986 r. utworzyła Komisję Bankową, Ubezpieczeniową i Papierów Wartościowych.
- ¹⁰⁾ C. Briault, *Revisiting the rationale for a single, national financial services regulator*, FSA 2002. Dokument dostępny na stronie: www.fsa.gov.uk
- ¹¹⁾ Przed wprowadzeniem w Niemczech nadzoru zintegrowanego zarządzanie aktywami nadzorował Federalny Urząd Nadzoru Bankowego.
- ¹²⁾ Na podstawie informacji dostępnych na stronie internetowej: www.bafin.de
- ¹³⁾ J. Sanio, President of the Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, *The New Single Regulator in Germany. Banking Supervision at the Crossroads Conference of De Nederlandsche Bank. Amsterdam, April 24th, 2002*. Materiały powielone.
- ¹⁴⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *System bankowy i nadzorczy USA*, Bank. Miesięcznik Finansowy nr 10/1999, s. 55.
- ¹⁵⁾ Kasy oszczędnościowo-pożyczkowe i kasy wspólnego oszczędzania udzielają kredytów hipotecznych i finansują je depozytami oszczędnościowymi.
- ¹⁶⁾ Unie kredytowe przypominają działające w Polsce spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Działają na rzecz swoich członków wywodzących się z określonej grupy zawodowej, gromadzą ich oszczędności i udzielają kredytów konsumpcyjnych.
- ¹⁷⁾ Pierwszy niebankowy bank otrzymał licencję OCC w 1982 r.
- ¹⁸⁾ The Federal Reserve System, Purposes and Functions. Board of Governors of the Federal Reserve System, Washington D.C. 1994, s. 71.
- ¹⁹⁾ Badaniu przez biegłego rewidenta podlegają wg FDIC sprawozdania banków o sumie aktywów powyżej 500 mln USD. Władze stanowe ustalają własne wymagania co do badania sprawozdań.
- ²⁰⁾ K. Spong, *Banking regulation. Its Purposes, Implementation and Effects*, Federal Reserve Bank of Kansas City 2000, s. 56.

Bezpieczny Bank

- ²¹⁾ W latach 1979–1996 system ten nosił nazwę CAMEL, następnie, po uwzględnieniu kolejnego komponentu – CAMELS.
- ²²⁾ M. Iwanicz-Drozdowska: System bankowy i nadzorczy USA, op.cit., s. 57.
- ²³⁾ Udział kwalifikowany to bezpośrednie lub pośrednie posiadanie akcji, udziałów czy innych form kapitału w podmiocie, dające 10% lub więcej kapitału/akcji czy praw wynikających z posiadania tego kapitału/akcji, praw do podejmowania decyzji w takim rozmiarze, ewentualnie umożliwiających znaczący wpływ na podejmowanie decyzji. Za: M. Zaleska, *Wpływ wybranych regulacji zewnętrznych na działalność polskich banków*, „Monografie i opracowania 468”, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1999, s. 93.
- ²⁴⁾ J. Symreng, Head of Insurance & Mutual Funds, Finansinspektionen, *Integrated Supervision*. Materiały powielone.
- ²⁵⁾ N. Courtis, *How countries supervise their banks, insurers and securities markets*, Central Banking Publication, London 1999, s. 146.
- ²⁶⁾ J. Altersten, Supervision Process Manager, Finansinspektionen, *Objectives, Functions and Structure of the Unified Agency, Experiences from Supervision in Sweden*, Materiały powielone.
- ²⁷⁾ Ch. Goodhart, *The organisational structure of banking supervision*, Economic and Social Research Council, London 2000.
- ²⁸⁾ A. Dobaczewska, *Instytucja nadzoru bankowego w świetle prawa polskiego i prawa Wspólnoty Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2000.
- ²⁹⁾ Ta propozycja budzi kontrowersje, gdyż wówczas dochodziłoby w pewnym sensie do samonadzorowania się banków.
- ³⁰⁾ E. Śleszyńska-Charewicz, R.W. Kaszubski, *Kierunki zmian w systemie nadzoru finansowego w Polsce*, Hubertus, Warszawa 1999, s. 6.
- ³¹⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *Determinanty bezpieczeństwa banków w świetle analizy wybranych kryzysów bankowych*, „Monografie i Opracowania 479”, SGH, Warszawa 2000, s. 204.
- ³²⁾ W. Kwaśniak, op. cit.
- ³³⁾ Z. Zawadzka, *Rozwój regulacji prawnych i nowe podejście do kwestii nadzoru bankowego*, (w:) *Bankowość. Podręcznik akademicki*, pr. zb. pod red. W.L. Jaworskiego i Z. Zawadzkiej, Poltext, Warszawa 2001, s. 81.
- ³⁴⁾ *Republic of Poland: Financial Stability Assessment*, op.cit.
- ³⁵⁾ Dotychczas pojawiły się dwa projekty kodeksu nadzoru korporacyjnego. Jeden opracowany został przez Polskie Forum Corporate Governance powołane przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, drugi przez Instytut Rozwoju Biznesu wspierany przez Giełdę Papierów Wartościowych. Za: M. Pokojska, *Modne kodeksy*, *Gazeta Bankowa* nr 52/2001, s.16.
- ³⁶⁾ M. Iwanicz-Drozdowska, *Determinanty...*, op.cit.